

RELÍQUIES MANUSCRITES DEL LUL·LISME ITALIÀ

El lul·lisme italià, ultra la seva vàlua intrínseca, té una especial importància per a la història de les relacions culturals entre Itàlia i Catalunya, car ell i les erudites dèries provençalistes d'alguns homes del Renaixement representen el principal lligam espiritual que mantingué més o menys units els dos pobles durant els llargs segles de la nostra decadència¹. Però amb tot i això l'escola lul·liana d'Itàlia no ha estat estudiada encara com caldria. Una guia orientadora per conèixer els centres i èpoques de més fervor lul·lià prou la tenim en l'excel·lent *Bibliografia* de Rogent i Duran; però això no és pas tot, com no ho és tampoc el coneixement de la munió de manuscrits conservats a les més importants biblioteques itàliques: l'estudi d'una escola filosòfica demana un examen aprofundit de les obres escrites pels seus afiliats, les quals en gran part resten encara inèdites i, per consegüent, gairebé inexplorables.

L'estudi, però, dels manuscrits lul·lians que un hom troba pertot quan comença de resseguir les llibreries d'Itàlia, no es pot negar que també presenta cert interès, històric i bibliogràfic alhora, com monuments que són d'anònims admiradors i seguidors del nostre filòsof. I pel que fa a l'aspecte històric, gairebé goso dir que són més importants els còdexs esparsos çà i là, solters o en petits grups, que no pas els imponents fons d'altres biblioteques, com és ara l'Ambrosiana, formades

¹ Això ho veurà claríssimament qui ressegueixi amb atenció els dos volums intitulats *Italia e Spagna* (Torí 1929), amb què l'eruditíssim Farinelli, refonent-hi altres treballs publicats ja anteriorment, ha volgut donar-nos com un vademècum per a l'estudi de les relacions literàries entre Espanya i Itàlia. Un altre professor de la universitat de Torí, el doctor Santorre Debenedetti en el seu comprensiu treball de conjunt *Tre secoli di studi provenzali (XVI-XVIII)* publicat en el volum *Provenza e Italia* (Florència 1930) a cura del "Comitato per le onoranze a Federico Mistral", remarca la influència que hi exerciren alguns catalans, principalment Antoni Bastero i el jesuïta Joaquim Pla.

artificialment per la munificència d'intelligents Mecenes, que enviaven a l'estranger — a *Oltralpi* — llurs servents, perquè arreglessin tota mena de llibres curiosos i rars, adés manuscrits adés impresos.

Durant els nostres viatges d'investigació pels arxius i biblioteques del nord d'Itàlia hem tingut esment d'anotar tot el que se'ns feia a mans referent a Catalunya; però com que les recerques principals no permetien dedicar massa temps a coses secundàries, quan ha arribat l'hora de triar tot l'esguardant a Ramon Llull hem vist com eren de fugisseres i desiguals les nostres anotacions, indignes de la publicació sense un previ treball de perfeccionament i arrodoniment. Per això ens ha calgut acudir a l'amabilitat dels directors de les diferents biblioteques que ens havien proporcionat materials lul·lians, per tal que completessin algunes dades i en compulsessin d'altres, i ha resultat de tot, naturalment, una gran diversitat en les descripcions, que esperem que ens perdonaran fàcilment els nostres lul·listes, pel fet que els portem notícies d'un discret pomell de còdexs dispersos, que difícilment s'haurien pogut abastar d'altra manera.

Finalment, com que a Itàlia no es pot prescindir mai del pseudo-lul·lisme que — com la cogula evangèlica — en alguns punts ² cuida ofegar el tronc vitenc de la vera doctrina lul·liana,

² S'han trobat només obres alquímiques a les següents ciutats:

Bolonya, B. Comunale (*IMBI*, 47): ms. A. 2637, s. XVIII, *Ars kabbalistica*. — A la B. Universitària n'hi ha alguns d'autèntics, recollits pel P. Longpré, i molts més pseudo-lul·lians.

Brèscia, B. Civica (cedulari ms. de la bibl.): ms. G. II, 10, *Apertorium testamenti cum clavibus*. — *I. III. 23. m. 4.^a, *Declaratio R.L. et operum eius in artem chemicam*.

Parma, B. Palatina (inventari ms. de la bibl.): ms. 1427, s. XVI, L. de investigatione.

Poppi, B. Comunale (*IMBI*, 6): ms. 59, s. XV, *Epistola accuratationis lapidis*.

Ravena, B. Com. Classense (*IMBI*, 4): ms. 437, s. XVII, *Testamento*. — 388, s. XVI, *Rationarium transmutationis*. — El ms. 63 provinent *ex bibliotheca Montis Libani* conté una obreta breu titulada *Stimulus amoris* (tal vegada un fragment del de S. Bonaventura?), que atribueix a R. L.

Reggio-Emília, Arch. di Stato (inventari de l'arx.): Arch. Vallisneri 7, any 1699, *Tavola de' capi provati com l'arte di R. L. in mille modi dal sr. Gios. Valsinieri trovati e da me, A. V. nipote, disposti con ordine e tavola per uso più comodo*.

Verona, B. Comunale (G. BIADEGO, *Cat. descr. dei mss. della B. C. di V.*, ib. 1892): ms. 506, s. XVI, *Ars operativa*, i d'altres obres de Peratallada i Vilanova.

donarem en nota tot el que s'hi refereixi, deixant per al text només les obres autèntiques i els comentaris filosòfics³.

I. — BÈRGAM: BIBLIOTÈCA CIVICA⁴

1

- 1] *Introductorium magnae artis ad omnes artes et scientias.*
- 2] *Liber de ascensu et descensu intellectus.*

Cota: Δ.427. Volum de 145×206 mm.; escriptura gòtica de 115×170 mm. a dos corondells; marges de 15 a 25 mm. 240 folis de paper numerats fins al 130. Segle xv.

Fol. 1: *Incipit introductorium magne artis generalis reverendissimi doctoris magistri Raymundi Lulii ad omnes artes et scientias. [Q]uoniam omnis scientia est de universalibus ...* Al foli 20 hi ha una figura amb disc de paper movable. Fol. 154b: ... *sic minoritas equalitatis existit in minoritate equationis principii et finis. Deo gracias.* Fols. 154v-156 en blanc. — ROGENT-DURAN, nn. 54, 210-2; HLF, n. 131; no l'he sabut trobar a LONGPRÉ; OTTAVIANO, n. 223; AVINYÓ, n. 16.

Fol. 157: *[D]eus cum tua gratia et influentia ... Incipit liber de ascensu et descensu intellectus.* Fol. 239b: ... *doceat scolares de predictis. Ad honorem et laudem Dei et publicam utilitatem finit Raymundus hunc librum Pisis, in monasterio sancti Dominici mense ianuarii anno millesimo trecentesimo septimo domini nostri Ihesu Cristi. Deo gratias. Amen.* — ROGENT-DURAN, nn. 48, 328;

³ Per les cites adoptem les sigles:

AST = *Analecta Sacra Tarraconensia*.

AVINYÓ = JOAN AVINYÓ, *VIIè Centenari de la naixença de Ramon Llull.*

Les seves obres autèntiques (Estudis franciscans, 44(1932)48-75, 169-184).

BOHIGAS = PERE BOHIGAS, *El repertori de manuscrits catalans. Missió a Anglaterra (Estudis universitaris catalans, 12(1927)411-57).*

HLF = *Histoire littéraire de la France*, t. 29 (París 1885), pp. 1-386.

IMBI = *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*.

LONGPRÉ = EFREM LONGPRÉ, O. F. M., art. *Lulle al Dictionnaire de théologie catholique*, 9 (París 1926), cc. 1072-141.

OBRADOR = MATEU OBRADOR, *Notes per a un catàleg d'alguns còdexs lul·lians de les biblioteques de Palma de Mallorca (Estudis universitaris catalans, 17(1932)166-83).*

OTTAVIANO = CARMEL OTTAVIANO, *L'Ars compendiosa de R. Lulle avec une étude sur la bibliographie et le fond ambrosien de Lulle (Études de philosophie médiévale, 12, Paris 1930).*

ROGENT-DURAN = ELIAS ROGENT i ESTANISLAU DURAN, *Bibliografia de les impressions lul·lianes (Institut d'Estudis Catalans, Estudis de Bibliografia lul·liana, 2, Barcelona 1927).*

RUBIÓ = JORDI RUBIÓ, *Los códices lulianos de la biblioteca de Innichen (Revista de filología española, 4(1917)303-40).*

⁴ Cedulaire manuscrit.

HLF, n. 62; LONGPRÉ, n. 3/33; OTTAVIANO, n. 104; AVINYÓ, n. 25; RUBIÓ, nn. 3/3, 5/2, 14/2; OBRADOR, n. 20. La data del còdex bergamasc és tota diferent de la que donen els bibliògrafs lullians, que tampoc és igual en tots.

II. — FLORÈNCIA: BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE⁵

2

3] *Generalis usus et divisio artis lullianae.*

Cota: II.XI.86. En 16.na Fulls de paper no numerats. Relligadura mig de cartró, mig de pergamí. Segle XVII.

No he pogut examinar aquest còdex, i així no puc assegurar si es tracta d'un comentari filosòfic o alquímic.

III. — GÈNOVA: BIBLIOTECA CIVICA BERIO⁶

3

4] *Ars brevis.*

5] FRA VÍCTOR DE PALERM, O. M. C.: *Brevis ac etiam dilucida in Artem brevem divi Raymundi Lullii martyris subtilis declaratio.*

Cota: D bis.12.2.33.

Vegeu-ne la descripció a AST,10(1934)17-8. — Segons el Pare Bernat de Bolonya, O. M. C. (*Bibliotheca scriptorum capuccinorum*, Venècia 1747, p. 246) aquesta obra lulliana de fra Víctor de Palerm veié la llum a Venècia l'any 1636; el ms. genovès és datat al 1631. Manca a ROSENT-DURAN. El P. Antoni de Castellammare, O. M. C. dona una breu biografia d'aquell lullista sicilià en la seva *Storia dei fratri Minori Cappuccini della provincia di Palermo* (III, p. 11-3), en la qual, després de dir-nos que morí l'any 1635, afegeix: "Mi fa pena a non trovare notizie più particolareggiate di questo dottissimo padre; e dovremo contentarci di quanto ne scrisse il P. Pellegrino da Forlì, quantunque egli non citi la fonte, onde attinse le sue notizie; ma molto probabilmente dovette attingerla da una piccola biografia latina, che sul P. Vittorio esiste nell'Archivio di Stato di Milano: "Fulgida stella si eclissava nella Sicilia per la morte del P. Vittorio da Palermo,

⁵ IMBI, 12, p. 89. A la mateixa biblioteca hi ha altres tres mss. amb obres alquímiques, que poden veure's acuradament descrits als mateixos IMBI, 9 i 10; són els II. III. 27; II. III. 28 i II. IV. 53.

⁶ Cedralari manuscrit.

avvenuta in quest'anno 1635. La chiarezza del suo nome e i servigi luminosi resi all'Ordine, meritano una memoria onorata e riconoscente ... Di lui, uomo di grande dottrina e di elevato ingegno, abbiamo un avvenimento senza dubbio insolito, che per lungo spazio di anni 37 fu Lettore esimio nelle facoltà filosofiche e teologiche; e tenne cattedra con tanto grido e profitto, che i Superiori Generali gli mandavano dalle varie provincie dell'Ordine i giovani più colti e perspicaci, per apprendere dalle sue lezioni la vera Sapienza. E quasi non potesse con ciò soddisfare i comuni desideri, egli stesso fu mandato maestro e professore in altre provincie, altresì fuori d'Italia: tra le quali quella di Valenza, nelle Spagne, lo ebbe per molti anni con grande frutto pubblico Lettore ... Non solo però il nostro celebratissimo P. Vittorio ammaestrava dalla cattedra, ma eziandio dal pulpito ... I religiosi gli erano tanto affezionati ... che ... lo vollero per loro amatissimo superiore. Ed era appunto nella carica di Provinciale, quando, estenuato di forze, e per le fatiche sostenute, e per la sua venerabile età, cessava di vivere gloriosamente in Palermo ...” Il P. Vittorio lasciò un'opera su Raimondo Lullo, della quale parleremo nel volume della bibliografia dei nostri scrittori palermitani.” Aquesta bibliografia, però, encara no s'ha publicat. El comentari del Pare Victor ve esmentat com *opera dispersa* al *Catalogo degli scrittori cappuccini della provincia di Palermo*, publicada l'any 1930 pel P. Gil de Mòdica. Plau-me manifestar ací que dec totes aquestes curioses dades a l'exquisida gentilesa dels pares caputxins David de Portogruaro i Estanislau d'Odessa, als quals resto agraït de tot cor. Remarcaré tan solament que sens dubte el Pare Victor devia sentir la fiblada lulliana durant el seu sojorn a València, on tants admiradors ha tingut sempre Ramon Lull en l'ordre caputxi.

IV. — MILÀ: BIBLIOTECA NAZIONALE BRAIDENSE ⁷

4

6] *Ars brevis.*

Cota: A.D.XV.17/2. Volum en 8.^u 35 fulls de paper escrits de dos mans diferents. Segle XVI.

Comença amb l'*Approbatio artis illuminati doctoris magistri Raymundi Lulli*. Acaba: *Descriptum per me, Iulium Cesarem Cannetulum burgensem et a transgressione stampae purgatum et emendatum*. A l'inventari dels manuscrits braidenses es llegeix la nota

⁷ Inventari manuscrit.

següent: "Tuttavia non è esatissima la lessicografia. Le figure, che illustrano il testo a stampa, quì mancano. Oltreacciò, l'*Approbatio* (cioè il decreto parisino di approvazione dell'opera di Lullo) è semplicemente accennato, allegandosi le prime parole del documento. Questo codice per la critica non è di alcun valore. Consta di cinque quinterni in 8.º senza copertura." És certament de provenença espanyola, segons es desprèn del nom del copista, Juli Cèsar Cañete, burgalès. Mateu Obrador no l'esmenta en el seu *Viatge d'investigació a les biblioteques de Munich y Milà (Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, 2 (1908) 588-613)*, en què descriu només els manuscrits pertanyents a l'Ambrosiana. ROSENT-DURAN, n. 6 i passim; *HLF*, n. 50; LONGPRÉ, n. 3/8; OTTAVIANO, n. 110; AVINYÓ, n. 19; RUBIÓ, n. 11/2; OBRADOR, nn. 3, 8, 71.

V. — MÒDENA: BIBLIOTECA ESTENSE⁸

5

7] *Libro delle meraviglie.*

Cota: Est. it. 455; A.G. 5.13.

Vegeu-ne la descripció a *AST*, 10(1934)13⁹. La versió italiana del *Felix* ens la conserven aquests dos còdexs modenesos, el mar-

* Inventari manuscrit pels còdexs estenses. Pels mss. Campori, veg. LODI-VANDINI, *Catalogo dei codici posseduti dal marchese Giuseppe Campori*, 2 vols., Mòdena 1875-86. A l'Estense hi ha, a més, les següents obres pseudo-lullianes: Est. lat. 354, s. XVI, L. lapidarii, *Compendium de transmutatione secreta metallorum*, *Compendium animae artis*, L. lucis mercuriorum, L. magnae medicinae, L. de conservatione vitae humanae. — Est. lat. 355, s. XVI, L. quintarum essentiarum, *Quaestionarium*, Disp. cum quodam monacho de possibilitate alchimiae. — Est. lat. 356, s. XVI, *Ars operativa de aquis condimentalibus et mendicinalibus*, *Enumeratio specierum cum quibus potest iungi caelum nostrum physicum sive aqua ardens*, Tract. diversarum medicinarum ex aqua vitae cum variis speciebus condimentalibus mixta, *Operationes super vegetalibus propinquieribus in arte alchimica*, *Apertorium*, *Practica abbreviata*, *Anima artis transmutatoriae*, L. super lapide vegetabili, *Porta occulti lapidis*. — Est. lat. 357, s. XVI, *Compendium codicilli de lapide minerali*, *Clavicula seu Apertorium*. — Est. lat. 360, s. XVII, *De virtutibus aquae vitae*. — Est. lat. 362, s. XVII, L. de investigatione. — Est. lat. 364, s. XVII, L. mercuriorum, *Pract. de furnellis*, *Aphorismi*, *Codicillus*, *Ultimum testamentum*, *Epistola accurtatoria*, *Conclusio summaria ad intelligendum testamentum*, *Lucidarium totius testamenti*, *Apertorium*, *Investigatio secreti occulti*, *Liber divinitatis*, *Compendium quintae essentiae*. — Est. lat. 365, s. XVII, Phoenix, *Textus alchimistarum*, *De lapidis dispositione*, L. duorum verborum, Tract. utrum ars vera sit vel ne. — Est. lat. 368, s. XVII, *Apertorium*. — Est. lat. 379, s. XVI, Phoenix.

És notador que una bona part d'aquestes obretes alquímiques pertanyin al segle XVI, quan el duc Alfons II s'escarrassava per arreplegar escrits alquímics pseudo-lullians, com pot veure's a *AST*, 10(1934)19-25.

⁸ Per una errada inadvertida es dona allà als dos mss. modenesos que

cià class. II, n. 109, el monacense lat. 10116 i el de la Bodleian Library d'Oxford can. it. 26; la descripció d'aquest darrer (ALEXANDRE MORTARA, *Catalogo dei manoscritti che sotto la denominazione di codici Canonici italici si conservano nella Biblioteca Bodleiana a Oxford*, ibidem 1864, cols. 32-3; Josep M.ª Batista i Roca, *Catàlech de les obres lulianes d'Oxford*, al *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 15 (1915) 215, n. 8, coincideix amb les escasses dades que Apostolo Zeno dona d'un que havia pertangut a la Biblioteca del patrici venecià Bernat Trevisan (ZENO, *Lettere*, I, Venècia 1785, pp. 226-7); de la llibreria Trevisan degué passar a la de l'ex-jesuïta venecià Canonici, actualment a Oxford. D'ella escrivia el seu contemporani Joan Andrés: "En 15 años desde la abolición de la Compañía ha formado el abate Canonici una tan copiosa y selecta biblioteca, que apenas parece que se pudiera hacer en muchos siglos" (*Cartas familiares*, III, Madrid, 1790, p. 176), Bohigas, p. 448, cita només el còdex oxonià sense descriure'l. El ms. modenès es troba descrit també a la *Biblioteca degli volgarizzatori* (IV, Bolonya 1767, p. 343) de Felip Argelati, el qual diu que el coneixia per una lletra de Ludovic Antoni Muratori, de 14 maig 1754, data sens dubte equivocada, car el cèlebre historiària havia mort el 23 de gener de l'any 1750. Comsevulla, la carta que al·ludeix l'Argelati deu ésser perduda, puix que manca a l'*Epistolario di L. A. Muratori, edito e curato da MATTEO CAMPORI* (14 vols., Mòdena 1901-1922); al volum VI, però, hi ha una curiosa referència luliana que és oportú de recollir; escrivint a Nicolau Tacoli, de Reggio, fa: "Della *Clavicola* di Raimondo Lullo o non è giunto a me alcun ordine suo, o io non l'ho avvertito. Veramente è a me ignoto, s'essa sia proibita; ma so bene che l'opere di quell'autore a poco o nulla possono servire, e possono solamente servire a fare de i visionari" (lletra 2470, pàgina 2543).

6

8] *Libro delle meraviglie.*

Cota: Est. it. 396; A.U.4.12.

Vegeu-ne la descripció a AST, loc. cit., pp. 13-4.

contenen la versió italiana del *Llibre de les meravelles* les cotes A. G. 513 i A. U. 412 en comptes de dir A. G. 5. 13 i A. U. 4. 12, que són les veres signatures.

7

- 9] *Arbor philosophiae desideratae.*
 10] *Logica nova.*
 11] *Ars brevis praedicationis.*

Cota: Est. it. 353; A.U.4.19. En foli. De paper. Segle xvi.

Excellentissimi atque famosissimi theologi ac philosophi magistri Raymundi Lulli de insula Maioricensis liber, qui Arbor philosophiae desideratae dicitur, feliciter incipit. Enarratio: Solus eram sub umbra ... Acaba: ... et de secretis naturae notitiam cum ipso poteris habere. Finita est ista arbor ad laudem, gloriam et honorem divinae et sanctae Trinitatis. Deo gratias. Amen. — ROSENT-DURAN, n. 302; HLF, n. 42; LONGPRÉ, n. 5/6; OTTAVIANO, n. 46; AVINYÓ, n. 129; RUBIÓ, n. 5/1; OBRADOR, n. 6.

Logica excellentissimi philosophi magistri Raymundi Lulli de Maiorica feliciter incipit. Narratio: Considerantes veterem logicam et antiquam ... Acaba: ... et hoc per primam speciem et tertiam regulam de C. est significatum. Logica magistri Raymundi Lulli maioricensis ad laudem omnipotentis Dei feliciter explicit. — És la *Logica nova*: ROSENT-DURAN, nn. 48,327; HLF, n. 56; LONGPRÉ, n. 3/25; AVINYÓ, n. 135; RUBIÓ, n. 12/1; OBRADOR, n. 9; OTTAVIANO, n. 90, li dona per errada l'incipit *Logica est ars qua verum ...*, que realment és el de la *Logica brevis*.

Magistri Raymundi Lulli, philosophi ac theologi excellentissimi, Ars brevis de predicatione in Dei nomine feliciter incipit. Deus gloriose ... Acaba: ... Explicit practica super Arte abbreviata predicationum et generalis ad omnes scientias investigandas et acquirendas, ad laudem summae Trinitatis. — N'hi ha dos textos llatins diferents. Inèdit. HLF, n. 248; LONGPRÉ, n. 4/53; OTTAVIANO, n. 172; AVINYÓ, n. 189; RUBIÓ, n. 12/4 (vegeu també n. 8/4, pp. 335-8); OBRADOR, n. 5.

8

- 12] *Liber proverbiorum.*

Cota: Campori 49. En foli. 74 fulls de paper més 10 de pergami. Perfectament conservat.

Una anotació del marge inferior de la primera pàgina ens assabenta que al segle xvi pertanyia aquest còdex a un tal Alexandre Padoani. Segle xv.

Acaba: *Raymundus sua Proverbia in civitate romana finivit ad*

gloriam et laudem Domini Dei nostri, in cuius custodiam hunc tractatum commendavit ... Un advertiment del catàleg fa: "Sono quegli stessi proverbi che pubblicati per la prima volta in Barcellona nel 1493, vennero di nuovo editi a Parigi nel 1516. Oltre le molte ed importanti varie lezioni che si incontrano confrontando la stampa col ms., questo nella prima parte contiene capitoli centodue a differenza della edizione del 1516, la quale ne ha solamente cento. Nel codice perciò se ne trovano due di più, cioè il XIII *De necessitate* e l'LXXXVIII *De maiore*. Nelle altre due parti il numero de' capitoli è uguale a quelli della stampa. In fine della terza leggesi: *Deo gratias amen semper | finito libro reddatur gratia Christo | Laudetur Jesus Christus et pia Mater eius*. Segue la *Tabula totius libri*." — ROSENT-DURAN, nn. 20 i passim; HLF, n. 43; LONGPRÉ, n. 9/3; OTTAVIANO, n. 76; AVINYÓ, n. 178; RUBIÓ, n. 8/2.

Els 10 darrers folis, de pergami, contenen una *Controversia inter cives urbanos Ferrariæ et cives rurales*. També del segle xv.

9

13] PERE DEGUÍ: *Ianua artis*.

Cota: Est. lat. 367; A.S.4.6. En foli. De paper. Segle XVII.

A la fi hi ha l'*Approbatio facta Romæ per Sedem Apostolicam*. — ROSENT-DURAN, nn. 4 i passim; HLF, n. 52; RUBIÓ, n. 2/3.

10

14] JOAN BULONS: *Lectura super artificium artis generalis*.

Cota: Est. lat. 1264; A.H.10.2.

Vegeu-ne la descripció a AST,10(1934)18-9. — Inèdit. HLF, n. 133; OTTAVIANO, p. 96, *Écrits douteux*, n. 3; RUBIÓ, n. 2/1; BOHIGAS, p. 427. De la vàlua doctrinal d'aquest comentari n'ha dit quelcom el P. Miquel Florí S. I. en el seu recent estudi sobre *Las relaciones entre la filosofía y la teología, y concepto de filosofía cristiana en el "Arte magna" del Beato R. Lulio, a Razón y fe*, 106(1934-III)289-96, 450-68, i 107(1935-I)171-77.

VI. — PÀDUA: BIBLIOTECA UNIVERSITARIA¹⁰

11

- 15] *Liber amici et amati.*
 16] *Liber de articulis fidei.*
 17] *Liber de anima rationali.*

Cota: 1717. 110 × 140 mm. 176 folis de pergami, escrits amb lletra gòtica cursiva. Any 1415.

Fol. 1: *Incipit liber. Quomodo Blanquerna Amici et amati librum compilavit. Quadam die contigit heremitam qui Rome versabatur ... Fol. 31: ... Respondit amicus: constancia, amor, renunciatio turbe iniquorum et labores sine premio, ubi homines puniuntur. Quoniam Blanquerna tractaturus erat de libro artis contemplative, voluit ideo terminare hunc librum amici et amati. Qui explicit ad laudem et gloriam domini Dei nostri Ihesu Xristi, qui vivit et regnat in secula seculorum amen. Deo gratias.* — ROGENT-DURAN, nn. 35 i passim; HLF, n. 76; LONGPRÉ, n. 5/2; OTTAVIANO, n. 34; AVINYÓ, n. 116.

Fol. 31v: *Apostrophe ad summum pontificem: Suscipiat sublimis apex ... Deus, in tua virtute sperantes, de tua gracia confidentes, incipimus probare articulos fidei per necessarias rationes. Sequitur de prologo. Ad probationem articulorum fidei accedentes, antequam probemus unum Deum esse, intendimus probare Deum esse. Ad probandum autem ... Fol. 72: ... licet ipsi possint et debeant rationabiliter cogitare quod arma clericorum sunt armis eorum nobiliora et etiam fortiora. Factus fuit iste tractatus Rome, anno Domini 1296 et completus ibi, in vigilia sancti Iohannis Baptiste, precursoris domini nostri Ihesu Xristi. Cui placeat Dominum deprecari, ut, sicut ipse fuit preco lucis et luminis, et ipsum qui vera lux est digito demonstravit suoque tempore fuit gracia incohata, sic placeat domino nostro Ihesu Christo novam lucem mundo in-*

¹⁰ L'inventari manuscrit atribueix a Ramon Llull sota el nom de *Theologia*, cota 757, un exemplar de la *Summa de poenitentia* de Sant Ramon de Penyafort. A la mateixa llibreria hi ha tres manuscrits pseudo-llullians: 1370/1, L. Mercuriorum. — 1374, s. XV, Codicillum. — 63, Lulli et Aristotelis, Due lettere con varie tavole a disegno.

A la biblioteca del Seminari de la mateixa ciutat de Pàdua hi ha el *Tractatus de peste*, atribuït també a En Llull.

fundere, ad cuius lumen ambulantes infideles conversi nobisque secure occurrant eidem domino nostro Ihesu Xristo, cui est honor et gloria per omnia secula seculorum amen. — N'hi ha dos textos llatins diferents. ROSENT-DURAN, nn. 32 i passim; HLF, n. 27; LONGPRÉ, n. 4/14; OTTAVIANO, n. 61; AVINYÓ, n. 35; RUBIÓ, n. 2/5.

Fol. 72v: *Deus cum tua virtute incipimus librum novum de anima. Quoniam anima rationalis est substantia ...* Fol. 175v: *... a talibus passionibus placeat Deo quod velit nobis cavere, quoniam passiones sunt ita magne, quod non posset homo eas scribere nec extimare. Amen.* Fol. 176: *Finit libellus feliciter in quo est signata essentia anime, sua rationalis natura, sue potencie et sui actus intrinseci et extrinseci; unde cum anima sit una nobilior et melior pars hominis, idcirco liber iste est multum utilis ad discendum. Sciatur igitur per hominem, ut per ipsum de ipso cognitionem accipiat optime, et per cognitionem sui ipsius sciat melius intelligere et amare Deum. Si quid autem in eo incorrectum fuerit, quod fore non ambigo, si fas sit, venia concedatur, quoniam non exempli nec scribentis, sed exemplaris profecto fui defectus. Finit, inquam, die 15 aprilis 1415. Scriptor qui scripsit cum Xristo vivere possit. Amen.* — De les dues redaccions de què parla Rubió, n. 1/1, la de Pàdua correspon a les dels mss. 13/2 i 14/1 d'Innichen; ROSENT-DURAN, nn. 73.302, HLF, n. 44; LONGPRÉ, n. 3/19; OTTAVIANO, n. 60; AVINYÓ, n. 132; OBRADOR, n. 1.

VII. — PAVIA: BIBLIOTECA UNIVERSITARIA¹¹

12

18] *Rhetorica nova.*

Cota: 413. 200 × 135 mm. Consta de dues parts diferents: la primera, de 30 fulls de pergami, pertany al segle XIV; la segona, de 19 folis de paper, al XV.

Fol. 30: *Cum verbum sit medium et instrumentum ...* Fol. 30: *... possunt verba pulchritudinis specie venustari. Finitus est liber iste ad Dei gloriam et honorem, in quo tradita est doctrina inveniendi Rethorice subiectum, et ad verba pulchre et ornatè secundum artem Rethorice componenda. Istum tractatum compilavi*

¹¹ *Inventario dei manoscritti della R. Biblioteca Universitaria di Pavia, Milà 1894.*

Raymundus Cathalanus secundum vulgarem stilum in insula Cipri in monasterio sancti Iohannis Crisostomi. Anno Domini .m^occc^ol^o. in mense septembris, sed eiusdem Domini glorioso anno .m^occc^olii^o. fuit in latinum translatus in Ianua, civitate Italie. Amen. — Cfr. ROSENT-DURAN, n. 214; HLF, n. 74; LONGPRÉ, n. 3/24; OTTAVIANO, n. 89; AVINYÓ, n. 210.

Fols 1-19 (2.ª numeració): SANT AGUSTÍ: *Logica*.

VIII. — PÉSARO: BIBLIOTECA OLIVERIANA¹²

13

- 19] LLUC ANTONI DEGLI ABBATI: *Dialectica seu Logica magistri Raymundi brevi methodo tradita, dulcis labor Lucae Antonii de Abbatibus, ad mentem Scoti*.

Cota: 1109. 128 × 192 mm. 68 folis de paper numerats, els darrers en blanc. Relligadura en pergamí. Provenença: Giordani. Segle XVII.

TAULA D'OBRES

L. amici et amati, 11/15.

L. de anima rationali, 11/17.

Arbor philosophiae desideratae, 7/9.

Ars brevis, 3/4, 4/6.

Ars brevis praedicationis, 7/11.

L. de articulis fidei, 11/16.

L. de ascensu et descensu intellectus, 1/2.

Introductorium magnae artis ad omnes artes et scientias, 1/1.

Logica nova, 7/10.

L. delle meraviglie, 5/7, 6/8.

L. proverbiorum, 8/12.

Rhetorica nova, 12/18.

ABBATI, LLUC ANTONI DEGLI: *Dialectica seu logica magistri R. brevi methodo tradita*, 13/19.

¹² IMBI, 45 i 48. El ms. 1595, del segle XVIII, conté: vol. I: *L. angelorum testamenti experimentorum*; vol. II: *Testamentum ultimum secretum angelorum, De creatione naturae vitri et sulphure duorum luminarium, De lapide vegetabili*; vol. III: *Testamentum beati Thomae de Aquino*; vol. IV: *Primum testamentum Arnaldi de Nova Villa, catalani, traditum discipulo suo Raymundo Lullo, majoricano, apud Parisios*.

ANÒNIM: *Generalis usus et divisio artis lullianae*, 2/3.

BULONS, JOAN: *Lectura super artificium artis generalis*, 10/14.

DEGUÍ, PERE: *Ianua artis*, 9/13.

VÍCTOR DE PALERM O. M. C.: *Brevis ac etiam dilucida in Artem brevem magistri R. L. subtilis declaratio*, 3/5.

MIQUEL BATLLORI, S. I.

Avigliana (Tori), febrer 1935.